

Raamadvies over educaties

1 Situering

In dit advies formuleert de Vlor een basisconcept voor de implementatie en financiering van educaties in de scholen. Het advies is een concretisering van de visie op onderwijs die de Vlor ontwikkelde in 1999 ⁽¹⁾. De aanleiding was de gelijktijdige bespreking van twee andere adviezen over educaties in de commissie Gezondheidsbevordering enerzijds en Mondiale vorming anderzijds. De Vlor gelooft dat de voorstellen in dit advies kunnen helpen om educaties op een meer gestructureerde manier aan te bieden en met respect voor de autonomie van de scholen.

De Vlor formuleert dit advies op eigen initiatief. Formeel richt hij zich in dit advies tot de minister van Onderwijs. Maar eigenlijk richt het voorstel zich tot alle verantwoordelijken voor de talloze beleidsdomeinen die met educaties in het onderwijs aan maatschappelijke doelstellingen willen werken.

De algemene raad van de Vlor besprak dit advies op dinsdag, 21 mei 2002. Hij keurde het goed met unanimititeit, in aanwezigheid van 24 stemgerechtigde leden.

2 Wat verstaat de Vlor onder een 'educatie'

Educaties ontwikkelen bij kinderen en jongeren kennis, inzicht, vaardigheden en houdingen die bijdragen tot hun persoonlijke ontplooiing en tot hun maatschappelijk functioneren op een wijze die aansluit bij hun behoeften, mogelijkheden en ervaringen en bij relevante vragen vanuit de samenleving.

Middels educaties geven onderwijsinstellingen vorm aan hun recht en hun plicht om leerlingen en studenten maatschappelijke kritisch te vormen⁽²⁾. In de visie op onderwijs van de Vlor luidt het dat het onderwijs kan onderhandelen met maatschappelijke instellingen over welke nieuwe instrumentele taken het geheel of gedeeltelijk opneemt. De onderwijsinstellingen zijn immers ingebed in een ruimer educatief en sociaal netwerk waarin diverse actoren hun verantwoordelijkheid moeten en kunnen opnemen. ⁽³⁾

3 Gemeenschappelijke kenmerken van de verschillende educaties

3.1 Vraag vanuit de maatschappij

Elke educatie ontstaat vanuit een maatschappelijke behoefte. Het is logisch dat die behoefte een weerslag krijgt in eindtermen en ontwikkelingsdoelen. In die eindtermen en ontwikkelingsdoelen kiest de overheid uit een veelheid van maatschappelijke vragen de meest cruciale.

De eindtermen en ontwikkelingsdoelen stimuleren op hun beurt de aandacht van scholen voor educaties.

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Visie op onderwijs, Brussel, 18 juni 1999

² Idem, blz. 34, 2.2.6

³ Idem, blz. 34, 2.2.5

3.2 Noodzaak aan samenwerking met andere sectoren

De educaties ontstaan uit maatschappelijke behoeften in andere sectoren van de samenleving dan onderwijs. Om ze te kunnen invullen moet onderwijs samenwerken en onderhandelen met die andere maatschappelijke sectoren.

Beleidsmatig heeft dit voor gevolg dat verschillende overheden door middel van educaties vorm geven aan hun bevoegdheden. Dat doen ze onder meer, en vooral, door aanbieders uit verschillende maatschappelijke sectoren aan te zetten tot of in staat te stellen om materialen of begeleide activiteiten aan te bieden aan scholen. Inhoudelijk beschikken deze aanbieders over de knowhow om kwalitatief hoogstaand materiaal te ontwikkelen. Maar om hun materiaal en begeleide activiteiten te implementeren, hebben zij de knowhow van de onderwijsverstrekkers nodig.

4 Didactische gevolgen

De didactische aanpak van educaties volgt voor een deel uit de doelstelling van de educatie. De werkvormen, inhouden, materialen en begeleide activiteiten moeten niet alleen aansluiten bij de behoeften van de deelnemers, hun mogelijkheden en ervaringen, maar ook bij de maatschappelijke behoefte waarin de educatie zijn oorsprong vindt. De didactische aanpak kan dus verschillen afhankelijk van de educatie.

5 Organisatorische gevolgen: een model

Om meer duidelijkheid te scheppen in de wereld van de educaties stelt de Vlor een model voor dat als basis kan dienen voor een aangepast beleid. Het model dat de Vlor voor ogen staat vertrekt van de autonomie en de principiële keuzevrijheid van elke school. Het inspireert zich op organisatiemodellen die vandaag op het terrein bestaan, maar systematiseert ze tot een coherent geheel. Het model biedt de verschillende overheden die vanuit hun eigen bevoegdheden een beleid willen ontwikkelen naar scholen maximale kansen om dit beleid vorm te geven. Het voornaamste doel van dit model is een beter samenspel tussen de verschillende actoren en een betere coördinatie van de middelen die zij willen inzetten. Het resultaat is een meer overzichtelijk aanbod voor leerkrachten en scholen en een completer aanbod voor leerlingen

Wie ontvangt	Waarvoor	Op basis van	Wie betaalt
scholen	prioriteiten van de scholen	pedagogisch project en schoolwerkplan	- minister van Onderwijs - andere overheden
aanbieders (zie 5.1.3)	- prioriteiten van de minister van onderwijs - of andere overheden	subsiëeringsvoorwaarden voor projecten	- minister van Onderwijs - projectfinanciering door andere overheden
aanbieders (zie 5.1.3)	structurele basisfinanciering	erkenningscriteria, financieringsvoorwaarden, subsidiëeringsvoorwaarden	functioneel bevoegde minister

We verduidelijken deze matrix in de punten 5.1 en 5.2.

5.1 Bevoegdheden

5.1.1 Het schoolteam

Schoolteams kunnen op twee manieren aan educaties werken. Een schoolteam kan kiezen om op basis van de leerplannen alleen te werken aan de eindtermen en

ontwikkelingsdoelen. Alle scholen moeten op basis daarvan aandacht besteden aan verschillende educaties.

Daarbovenop kan een schoolteam bewust kiezen voor een bepaalde educatie en in dat kader meer en bijkomende activiteiten integreren in de hele schoolcultuur. Die educatie kan dan een element zijn in de profilering van een school. Voorbeelden daarvan zijn scholen die zichzelf profileren als wereldschool, sportschool, gezonde school....

Deze keuze zal zijn weerslag vinden in het pedagogisch project en/of het schoolwerkplan van de school.

5.1.2 De netten en hun begeleidingsdiensten

De begeleiding van de netten heeft invloed op de wijze waarop educaties in scholen gestalte krijgen. De begeleidingsdiensten werken vraaggestuurd. Elk net heeft hierin eigen tradities die dikwijls hun oorsprong vinden in het eigen pedagogisch project. De leerplancommissies en de begeleidingsdiensten hebben een grote verantwoordelijkheid in de vertaling van eindtermen en ontwikkelingsdoelen in de leerplannen.

De begeleidingsdiensten kunnen daarnaast aan scholen impulsen geven om bepaalde educaties op te nemen in hun pedagogisch project en in hun schoolwerkplan. De vertaling van de vakoverschrijdende eindtermen zit niet in de leerplannen. De begeleidingsdiensten van de netten gaan op vraag van de scholen, de scholen begeleiden bij de vertaling van de vakoverschrijdende eindtermen in het schoolwerkplan en het pedagogisch project van de school.

5.1.3 De aanbieders

De aanbieders van begeleide activiteiten en materialen in het kader van één of andere educatie zijn zeer divers. In vele gevallen gaat het hier om niet-gouvernementele organisaties (NGO's), maar vaak ook om overheidsinstellingen of spin-offs van universiteiten. Met uitzondering van de universiteiten hebben zij als gemeenschappelijk kenmerk dat zij structureel gefinancierd of gesubsidieerd worden door andere departementen dan het departement Onderwijs.

Over het algemeen hebben die aanbieders nog te weinig aandacht voor beïnvloeding op het niveau van de schoolteams en de begeleidingsdiensten. Het schoolteam blijft steeds de motor, maar de aanbieders moeten schoolteams, in overleg met de pedagogische begeleidingsdiensten van de netten, kunnen begeleiden bij hun keuze om zich te profileren op basis van de educatie waarvoor zij een aanbod hebben. Deze optie veronderstelt een specifieke deskundigheid (zie 8, laatste alinea) van die aanbieders.

Voor de inhoud en de methodologische vormgeving op het terrein zijn de begeleidingsdiensten dus belangrijke partners voor de aanbieders.

5.1.4 De overheid

Zowel de federale, de regionale als de provinciale en de lokale overheden nemen vanuit hun bevoegdheden initiatieven inzake educatie. Nu werkt dit op het terrein eerder de versnippering en overlapping in de hand dan de coördinatie. Met zijn matrix model geeft de Vlor een aanzet tot coördinatie.

5.2 Financiering

Coördinatie op het vlak van bevoegdheden biedt ook mogelijkheden om de middelen uit verschillende financieringsstromen op een gecoördineerde manier in te zetten.

De Vlor vindt dat de overheid moet financieren of subsidiëren wat zij onder de vorm van

eindtermen en ontwikkelingsdoelen aan scholen oplegt. De Vlor is voorstander van een structurele en geïntegreerde financiering of subsidiëring van de verschillende educaties die gelijktijdig recht doet:

- 1 aan de autonomie van de lokale school,
- 2 aan de nood aan een minimale structurele ondersteuning van de aanbieders voor hun educatieve werking en
- 3 aan de eigen bevoegdheden van de verschillende overheden en functioneel bevoegde ministers om vanuit hun beleid een bijdrage te leveren tot de kwaliteit, de continuïteit en de diversiteit van het aanbod.

Dit kan volgens de Vlor door in de financiering een onderscheid te maken tussen drie verschillende financieringsstromen, die hierop geënt zijn:

- 1 Elke school kan op basis van de keuzes die het schoolteam (zie ook 5.1.1) maakt in het pedagogisch project of in het schoolwerkplan voor ondersteuning, vorming, materiaal of begeleide activiteiten een beroep doen op aanbieders naar keuze. Elke school krijgt daarvoor een budget in de werkingstoelagen of werkingmiddelen. Andere overheden die een bepaalde educatie op school willen promoten kunnen scholen in hun keuze voor bepaalde activiteiten ondersteunen met bijkomende middelen. Dit deel van de werking van de aanbieders is vraaggestuurd.
- 2 De functioneel bevoegde minister zorgt voor de basisfinanciering van de educatieve werking van de aanbieders op basis van eigen erkenningsvoorwaarden, financieringsvoorwaarden of subsidiëringvoorwaarden. Hier gaat het over de structurele werking van de aanbieders. Daarnaast zorgt de functioneel bevoegde minister voor voldoende basisfinanciering voor de instituten voor nascholing van de netten.
- 3 De minister van Onderwijs kan de aanbieders financieren, om ondersteuning, vorming, materiaal of begeleide activiteiten aan te bieden aan de scholen voor projecten waaraan zij op basis van eigen accenten bijzonder belang hecht. Andere ministers of andere overheden kunnen eveneens projecten financieren waaraan zij op basis van hun beleidskeuzes een bijzonder belang hechten. De aanbieders staan dan in voor de uitvoering en kunnen de resultaten aanbieden aan de scholen. Het blijven de scholen die op basis van hun pedagogisch project of hun schoolwerkplan, zelf kiezen of zij op dit aanbod ingaan. De aanbieders kunnen voor een aanbod dat voor 100% gefinancierd wordt door de overheid, geen financiële tussenkomst vragen van de scholen. Dit deel van de werking van de aanbieders is projectmatig.

6 Overleg

Opdat het matrix model dat de Vlor voorstaat ook zou leiden tot een meer gecoördineerde aanpak is er gestructureerd overleg nodig tussen de verschillende actoren op het terrein.

Voor bepaalde vormen van educatie of bepaalde groepen van educaties waarvoor een goede juridische basis is in de eindtermen en ontwikkelingsdoelen, kan de Vlor als overlegforum fungeren als hij daarvoor de middelen krijgt van de overheid.

De verschillende actoren kunnen in dit overleg afspraken maken over visie, implementatiestrategie en afstemming van het aanbod.

7 Materiaal

Een belangrijke opdracht voor dat overleg is de permanente bewaking van de continuïteit, de

volledigheid en de diversiteit van het aanbod aan materiaal en begeleide activiteiten. Het moet ook instrumenten ontwikkelen die het materiaal voor scholen toegankelijker maken en die de scholen helpen bij de screening van materialen op kwaliteit en bruikbaarheid.

8 Vorming, begeleiding en nascholing van schoolteams, leerkrachten en educatieve medewerkers

Voor lerarenopleidingen geldt mutatis mutandis hetzelfde als voor andere scholen: zij moeten kandidaat-leraren de basiscompetenties aanreiken die nodig zijn om de eindtermen en de vakoverschrijdende eindtermen te realiseren. Een lerarenopleiding kan wel, net zoals een secundaire school bijvoorbeeld, op basis van haar eigen missie kiezen voor bijkomende en bijzondere aandacht voor een bepaalde educatie. Die keuze draagt dan bij tot de eigen profilering van deze lerarenopleiding.

Het is niet voldoende om alleen in de initiële lerarenopleiding meer aandacht te besteden aan deze educaties. Scholen die zich naar de buitenwereld willen profileren als een school met veel aandacht voor een bepaalde educatie moeten hiervoor een beroep kunnen doen op nascholing. Het financieringssysteem dat de Vlor voorstelt stelt de aanbieders in staat om zich zo te organiseren dat ze kunnen inspelen op de vraag van scholen die hieraan een deel van hun nascholingsbudget willen spenderen.

Een school, ook een school die zich profileert op basis van een bepaalde educatie, kan hiervoor ondersteuning vragen bij de pedagogische begeleidingsdiensten.

De functioneel bevoegde minister moet zorgen voor de nascholing en de professionalisering van de educatieve medewerkers van de aanbieders. Het model dat de Vlor hier voorstelt, impliceert vorming die deze educatieve medewerkers de specifieke competenties biedt die ze nodig hebben om schoolteams, die zich op basis van een educatie willen profileren, samen met de pedagogische begeleidingsdiensten van de netten inhoudelijk te ondersteunen. En om nascholing te verzorgen voor schoolteams die daarom vragen.

Jacques Perquy
administrateur-generaal

Louis Van Beneden
voorzitter